فصلنامه رویکردهای پژوهشی نو در علوم مدیریت
Journal of New Research Approaches in Management Science
سال اول، شماره اول، زمستان ۱۳۹۶، صص۱۱۵-۹۱ Vol 1. No 1. 2018, p 91-115

بررسی تاثیر حاکمیت شرکتی و تمرکز مالکیت بر مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

دکتر حسین کاظمی[۱]. دکتر مهدی بشکوه[۲]. مهدیه اسمعیلی[۳]
۱. استادیار دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین، قزوین، ایران.
kazemiho@yahoo.com
۲. استادیار گروه حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین، قزوین، ایران
beshkooh@gmail.com
۳. دانش آموخته کارشناسی ارشد موسسه آموزش عالی غزالی، قزوین، ایران
esmaili_acc@yahoo.com

چکیده

حاکمیت شرکتی مطلوب، حیات سالم بنگاه اقتصادی را در دراز مدت هدف قرار می دهد وبه این دلیل در صدد است تا از منافع سهامداران در مقابل مدیریت سازمان‌ها حفاظت به عمل آورد. ایده آل بودن و مناسب بودن حاکمیت شرکتی نقش سازنده ای در بهبود کارایی و رشد اقتصادی مجموعه و افزایش اعتماد سرمایه گذاران ایفا میکند، مبحث تمرکز مالکیت نیز به عنوان یکی از مسایل مورد توجه سرمایه گذاران اخیرا مورد توجه بسیاری قرار گرفته است مصداق آن رجحان اطلاعاتی همراه با در اختیار داشتن سهام است که میتواند سودهای بسیاری را به سمت این قشر خاص سوق دهد. هدف این پژوهش ارزیابی تأثیر برخی از جنبه های حاکمیت شرکتی و تمرکز مالکیت برمدیریت سود می‌باشد. بدین منظور اطلاعات ۹۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، طی دوره ۱۳۸۷-۱۳۹۴بکار گرفته شده است. اقلام تعهدی اختیاری با استفاده ازمدل تعدیل شده جونز، به عنوان شاخصی برای اندازه‌گیری مدیریت سود در شرکت‌ها استفاده گردیده است و تمرکز مالکیت نیز با استفاده از هرفیندال هیرشمن تعیین شده است

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

فرضیه‌های پژوهش با استفاده از تحلیل رگرسیون مورد واکاوی قرار گرفته است. نتایج پژوهش بیانگر آن است که حضور کمیته حسابرسی، اندازه حسابرس، سهام در اختیار مدیران مستقل و استقلال اعضای هیات مدیره ارتباط معنادار با مدیریت سود دارند و ارتباط معناداری بین سهام در اختیار سهامداران نهادی و تمرکز مالکیت با مدیریت سود وجود ندارد.

واژه‌های کلیدی: حاکمیت شرکتی، تمرکز مالکیت، مدیریت سود

مقدمه

در اثر وقوع رسوایی های مالی شرکت‌های بزرگ جهان در آغاز قرن بیست ویکم در آمریکا که خواستگاه رسوایی های مذکور بود. قانون ساربنز آکسلی[1] که براستقلال حسابرسان، ایجاد هیأت نظارت حسابداری شرکت‌های سهامی عام، تغییر در ساختار تدوین استانداردهای حسابداری و تغییر رویکرد استاندارد گذاری از رویکرد استاندارد های مبتنی بر قواعد به رویکرد استانداردهای مبتنی بر اصول تأکید داشت به تصویب رسید.

در پی این تغییرات، اصول حاکمیت شرکتی با تکیه بر فرهنگ پاسخگویی، راستی و امانت داری در مدیران و ارتقای شفافیت اطلاعاتی دچار تحولات اساسی شد و شکل جدیدی به خود گرفت. عمده توجه در بحث یاد شده بر این اصل معطوف گشت که وجود یک نظام حاکمیت شرکتی نیرومند و مستحکم در شرکت‌ها، رفتار فرصت طلبانه و سودجویانه مدیران را محدودتر می کند وعامل مهمی درکاهش تمایل مدیران برای مدیریت سود می باشد. بنابراین کیفیت و ویژگی قابل اعتماد بودن گزارشگری مالی بهبود خواهد یافت.

حاکمیت شرکتی بر توسعه بازارهای مالی اثرگذار است و همچنین تأثیر قابل ملاحظه ای بر شیوه‌های تخصیص منابع خواهد گذاشت. همچنین از طریق افزایش پویایی سرمایه و جهانی سازی، چارچوب ارزشمندی را ارائه می نماید که می تواند اقتصاد و رقابت صنعتی را در کشورهای عضو سازمان همکاری توسعه اقتصادی افزایش دهد.

شواهد موجود حکایت ازآن دارد که حاکمیت شرکتی به یکی از رایج ترین عبارات، در واژگان تجارت جهانی در آغاز هزاره جدید تبدیل شده است. فروپاشی شرکت‌های بزرگی مانند انرون و ورلدکام[2] در آمریکا در سالهای اخیر، توجه همگان را به نقش برجسته حاکمیت شرکتی و توجه جدی به اصول یاد شده درمورد پیشگیری از رخداد چنین فروپاشی هایی جلب کرده است، و انجمن های حرفه ای و دانشگاه ها در سراسر گیتی اقبال گسترده ای به این موضوع و اثرات مختلف آن بر مباحثی همچون مدیریت سود و محافظه کاری مدیران شرکت‌ها نشان می دهند.

---

1. Sarabanes- Oxley
2. Enron & WorldCom

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

بیان مساله

تعاریف موجود از حاکمیت شرکتی در یک طیف وسیع شامل دیدگاه های محدود دریک سو و دیدگاه‌های گسترده درسوی دیگرطیف قرار دارند. دردیدگاه محدود، حاکمیت شرکتی به رابطه شرکت و سهامداران محدود می شود. این یک الگوی قدیمی است که درقالب تئوری نمایندگی[3]مطرح می شود و حاکمیت شرکتی را به عنوان سازوکاری معرفی می‌نماید که ازطریق آن سهامداران اطمینان حاصل می‌کنند که آیا مدیران درجهت منافع آنها عمل می کنند یاخیر. درواقع همانطور که آدام اسمیت[4]بیان داشته مدیران همیشه درراستای بیشینه سازی منافع سهامداران عمل نمی نمایند. این مشکل باتکامل تدریجی شرکت‌های جدید، وخیم ترشده ومنجر به جدایی مالکیت ازمدیریت وکنترل شده است در واقع دراین دیدگاه، حاکمیت شرکتی به عنوان روش هایی است که تأمین کنندگان سرمایه به وسیله آنها می توانند مدیران را کنترل نمایند. در دیدگاه وسیع، حاکمیت شرکتی را می توان به صورت شبکه ای از روابط مشاهده کرد که نه تنها بین شرکت‌ها و مالکان آنها، بلکه بین عده زیادی ازذی نفعان وجوددارد. چنین دیدگاهی درقالب تئوری ذی نفعان[5]بیان می شود.

نکته اصلی این است که روش های متعددی برای مدیریت سود وجود دارد و مدیر، برای مدیریت سود خالص گزارش شده در چارچوب استانداردهای حسابداری آزادی عمل وسیعی دارد. همچنین برای بسیاری ازاقلام تعهدی، کشف مدیریت سود اعمال شده توسط حسابرسان شرکت مشکل خواهد بود یا حتی اگر حسابرسان به این موضوع پی ببرند گاهی نمی توانند مخالفت کنند زیرا بسیاری از روش‌های مدیریت سود در محدوده ی استاندارد های حسابداری می باشد.

به هر حال شناسایی سازوکارهایی که بتواند در کاهش مدیریت سود و افزایش محافظه کاری حسابداری اثر بخش باشد حائز اهمیت است. چرا که اگر سرمایه گذاران نگران باشند اطلاعاتی که در اختیار آنها قرار داده شده است، به شیوه ای جانبدارانه تهیه شده، بیش از اندازه محافظه کارخواهند بود و این امر بر کارایی بازار سرمایه اثر خواهد گذاشت. برای کارایی بازار سرمایه، تشویق مشارکت عمومی و حمایت قانونی از تأمین کنندگان سرمایه ضروری است و این موضوع موجب رونق اقتصادی و گسترش فرهنگ سهامداری در اکثر کشورها شده است. با این همه، وجود تضاد منافع بین ذی نفعان درشرکت‌ها مشکلات متعددی همچون مشکلات نمایندگی و مشکلات ذی نفعان رابه همراه داشته و بحث های متعددی را موجب شده که موضوع حاکمیت شرکتی ازاصلی ترین آنهامی باشد.

1. Agency theory
2. Adam smith
3. Stakeholder theory

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

اهمیت موضوع

پژوهش پیرامون مسئله حاکمیت شرکتی و نقش سازوکارآن درافزایش اعتماد عمومی سهامداران به دنبال کاهش مدیریت سود وافزایش شفافیت و مسئله پاسخگویی را افزایش می‌دهد روی آوردن گسترده مردم به بورس درسالهای اخیر ورشد آن دراین سالها به همراه توسعه فیزیکی آن ازطریق راه اندازی بورس های منطقه ای است که باعث شده عده زیادی از شهروندان درمعرض منافع و مخاطرات موجود در بازار و شرکت‌ها قرار گیرند. از طرف دیگر تحقیقات تجربی انجام شده درمورد بحران آسیا نشان می‌دهد کشورهایی که از لحاظ استاندارد های حاکمیت شرکتی به خصوص از نظر حقوق سهامداران اقلیت درسطح پایینی قرار داشته اند دچار بیشترین افت نرخ برابری پول و نزول بازارهای سرمایه شده اند. بنابراین ایجاد زیرساخت حاکمیت شرکتی میتواند گامی درجهت سلامت اقتصاد کشور و حفظ حقوق سهامداران باشد.

علاوه براین فرآیند خصوصی سازی یکی از مهمترین مباحث اقتصادی روز در ایران است. به منظور خصوصی سازی لازم است که دولت میزان حاکمیت شرکتی را در بخشهایی که قبلا در اختیار دولت بوده است افزایش دهد، چرا که شرکت‌ها برای تأمین سرمایه به بازار متوسل می شوند و باید بتوانند از طریق مکانیزم های مطلوب حاکمیت شرکتی، اعتماد عموم را جلب نمایند

پیشینه تحقیق

پارک و شین[۶]در سال ۲۰۰۴ به بررسی ترکیب هیأت مدیره و مدیریت سود در کانادا پرداختند و اثر ترکیب هیأت مدیره را بر رویه مدیریت سود در کانادا مورد بررسی قرار دادند و نتیجه گرفتند که مدیران میانی مالی، مدیریت سود را به میزان بیشتری کاهش می دهند و نمایندگان سرمایه گذاران نهادی فعال در هیأت مدیره، نیز آن را به میزان بیشتری کاهش می دهند. نهایتاً یافته ها نشان داد که اضافه شدن مدیران غیر موظف به هیأت مدیره به تنهایی باعث ایجاد بهبود در رویه های حاکمیتی نخواهد شد، به ویژه وقتی که مالکیت به میزان زیادی متمرکز شده است و بازار کار مدیران غیر موظف به خوبی توسعه پیدا نکرده است. کلین[۷]در سال ۲۰۰۶ به بررسی وجود ارتباط میان کمیته حسابرسی ومشخصه های هیأت مدیره با مدیریت سود انجام گرفته توسط ۶۸۷ شرکت بزرگ وپرمعامله ایالات متحده پرداخت. نتایج این پژوهش نشان داد که رابطه غیرخطی معکوسی میان استقلال کمیته حسابرسی و دستکاری سود وجود دارد. این رابطه تنها وقتی دیده می شود که کمیته حسابرسی دارای تعداد کمتری از اکثریت مدیران مستقل است. جالب اینکه نتایج این پژوهش برعکس قوانین جدید، رابطه معنا داری میان مدیریت سود و وجود صددرصدی مدیران مستقل درکمیته حسابرسی پیدا نکرد.

1- Park & Shin
2- Klein,2006

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

آتماجا و همکاران[۸]در سال ۲۰۰۸ تأثیر اندازه هیأت مدیره و استقلال آن بر مدیریت سود را مورد بررسی قرار دادند. نمونه آنها شامل مجموعه ای از شرکت‌های خانوادگی و غیر خانوادگی فهرست شده در بازار بورس استرالیا در طول دوره ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۴بوده است. نتایج حاصل از داده های پنل نشان داد که هیأت مدیره مستقل با مدیریت سود رابطه منفی دارد. همچنین، نتایج بیانگروجود اقلام تعهدی اختیاری بیشتردر شرکت‌های خانوادگی، نسبت به شرکت‌های غیر خانوادگی بوده است.

سید ذوالفیقارعلیشاه و همکاران[۹]در سال ۲۰۰۹ پژوهشی را با عنوان "حاکمیت شرکتی و مدیریت سود در شرکت‌های لیست شده پاکستانی " انجام دادند. آنها با استفاده از مدل تعدیل شده جونز اقلام تعهدی اختیاری را محاسبه نمودند وبا آزمون فرضیه ها به روش رگرسیونی به این نتیجه رسیدند که کیفیت حاکمیت شرکتی بطور مثبت با مدیریت سود ارتباط دارد. یکی ازدلایل این نتیجه، افشاء شیوه‌های حاکمیت شرکتی ارائه شده به وسیله شرکت‌ها بیان شده است.

محمد مرفوع درسال ۱۳۸۵ دردانشگاه علامه طباطبایی، پژوهشی رابا عنوان "رابطه اعضای غیر موظف هیأت مدیره وسرمایه گذاران نهادی با پیش بینی سود شرکت‌ها" انجام داد. در این پژوهش رابطه اعضای غیر موظف هیأت مدیره و سرمایه گذاران نهادی با دقت، سوءگیری، به موقع بودن و دفعات تجدیدنظر در پیش بینی سود مورد بررسی قرار گرفت. نمونه پژوهش ازمیان شرکت‌های پذیرفته شده دربورس اوراق بهادار تهران، طی سال های ۸۲ تا ۸۴ انتخاب شد ودرمجموع شامل ۳۳۰مشاهده بود. برای آزمون فرضیه‌های مربوط به رابطه مدیران غیر موظف و سرمایه گذاران نهادی با به موقع بودن و دفعات تجدید نظر پیش بینی ازروش لاجیت دوتایی و برای آزمون فرضیه های مربوط به رابطه مدیران غیر موظف و سرمایه گذاران نهادی با دقت و سوءگیری پیش بینی از روش رگرسیون استفاده گردید. همچنین پنج متغیر کنترلی اندازه شرکت، حسابرس شرکت، نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری سهام، تعداد روزهای بین تاریخ پیش‌بینی وتاریخ پایان دوره مالی ونوع خبر(خوب یا بد بودن آن) نیزمدنظر قرارگرفتند. یافته ها، بیانگر نقش بسیار ضعیف مدیران غیرموظف وسرمایه گذاران نهادی دراثرگذاری بر ویژگی‌های پیش بینی سود شرکت است.

سید عزیز سیدی (۱۳۸۶) در دانشگاه تهران در پایان نامه کارشناسی ارشد خود تحت عنوان "بررسی رابطه بین مشخصه‌های خود هیأت مدیره با مدیریت سود درشرکت‌های پذیرفته شده دربورس اوراق بهادار تهران" با استفاده از روش رگرسیون به بررسی نمونه ۷۱ شرکتی خود پرداخت. نتایج آزمون‌های آماری درخصوص فرضیه‌های این پژوهش نشان داد که بین تعداد جلسات هیأت مدیره و وجود مدیران غیرموظف در هیأت مدیره با اقلام تعهدی اختیاری رابطه معناداری وجود ندارد، اما بین سطح دانش مالی اعضای هیأت مدیره واقلام تعهدی اختیاری رابطه معنادار مستقیمی برقراراست.

1-Atmaja et all,2008
2-Syed Zulfiqar Ali Shah et all,2009

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

اهداف تحقیق

در پژوهش حاضر، به بررسی نقش حاکمیت شرکتی و تمرکز مالکیت بر مدیریت سود می پردازیم به این سوال پاسخ خواهیم داد که هدف از انجام بررسی این ارتباط چیست؟ و آیا چنین تحلیلی بر عملکرد شرکت تاثیر می گذارد؟

فرضیه‌های تحقیق

بررسی ارتباط حاکمیت شرکتی و مدیریت سود

ـ بین میزان مالکیت سهامداران نهادی و مدیریت سود ارتباط معناداری وجود دارد.

ـ بین حضور و استقلال کمیته حسابرسی و مدیریت سود ارتباط معناداری وجود دارد.

ـ بین استفاده از حسابرسان سازمان حسابرسی و مدیریت سود ارتباط معناداری وجود دارد.

ـ بین سهام در اختیار مدیران مستقل و مدیریت سود ارتباط معناداری وجود دارد.

ـ بین میزان استقلال اعضای هیات مدیره و مدیریت سود ارتباط معناداری وجود دارد.

بررسی ارتباط تمرکز مالکیت و مدیریت سود

ـ بین میزان تمرکز مالکیت و مدیریت سود ارتباط معناداری وجود دارد

نوع تحقیق

تحقیق ها را از نظر هدف به دو گروه تقسیم می کنند:

الف) تحقیق بنیادی

پژوهش های بنیادی به منظور ایجاد، پالایش و توسعه نظریه‌ها انجام می‌گیرند و مسئله آن ها، از حوزه اجرایی و واقعی ناشی نمی‌شود. هدف اساسی این نوع پژوهش‌ها، آزمون نظریه‌های کلی و افزودن به مجموعه دانش موجود در یک زمینه خاص است. پژوهش‌های بنیادی به کشف قوانین و اصول علمی می‌پردازند و درصدد توسعه مجموعه دانسته‌های موجود درباره واقعیت ها هستند (خاکی۱۳۹۱، ۲۲).

ب) تحقیق کاربردی

پژوهش‌های کاربردی، پژوهش‌هایی هستند که در انها نظریه‌ها، قانون‌ها، اصل‌ها و فن‌هایی که در پژوهش‌های بنیادی تدوین می‌شوند برای حل مسائل اجرایی و واقعی بکار گرفته می‌شوند. این نوع پژوهشها، بیشتر بر مؤثرترین اقدام ها تأکید دارند و شناسایی علت ها را کمتر مورد توجه قرار می دهند (خاکی۱۳۹۱، ۲۲).

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

به طور کلی با توجه به مطالب بالا روش تحقیق حاضر از جهت هدف، یک تحقیق کاربردی، از جهت روش انجام، یک تحقیق توصیفی و همبستگی است. در اجرای تحقیق توصیفی، محقق متغیرها را دستکاری نمی‌کند و به دلیل اینکه هیچ یک از متغیرهای تحقیق دستکاری و کنترل نمی‌گردد، به توصیف اطلاعات گردآوری شده بسنده می شود. روش دیگر تحقیق از نوع همبستگی است. تحقیقات همبستگی شامل پژوهش هایی است که در آن ها سعی می شود رابطه بین متغیرهای مختلف با استفاده از ضریب همبستگی، کشف و یا تعیین شود. در تحقیق همبستگی هدف اصلی آن است که مشخص شود آیا رابطه ای بین دو یا چند متغیر وجود دارد و اگر این رابطه وجود دارد اندازه و مقدار آن چقدر است؟ با استفاده از رگرسیون، داده‌های آماری تحقیق تحلیل و آزمون های آماری جهت آزمون فرضیه انجام گرفته است. برمبنای نحوه گردآوری داده‌ها و نوع روش، تحقیق حاضر تحلیل همبستگی است که اطلاعات آماری با اسناد و مدارک سازمانی گردآوری شده و رابطه علّی بین حاکمیت شرکتی و محافظه کاری و مدیریت سود در میان شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد بررسی و کاوش قرار گرفته است. این تحقیق توصیفی از نوع تحقیقات همبستگی و پس رویدادی است.

جامعه آماری

جامعه آماری پژوهش حاضر شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است.

نمونه و روش نمونه گیری

جامعه آماری به مجموعه واحدهایی گفته می‌شود که حداقل در یک صفت مشترک باشند و محقق علاقمند است یافته های پژوهش را به آن ها تعمیم دهد.

جامعه آماری این تحقیق را شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تشکیل می دهند که در دامنه سال های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۴ در بورس اوراق بهادار به فعالیت های اقتصادی مشغول بوده اند.

روش نمونه گیری این تحقیق، نمونه گیری حذفی سیستماتیک بوده و معیارهای انتخاب نمونه به شرح زیر می باشد:

۱- تا قبل از سال ۱۳۸۷ در بورس پذیرفته شده باشند.

۲- پایان دوره مالی آن ها اسفند ماه باشد و در طول دوره مورد بررسی، تغییر دوره مالی نداشته باشند.

۳- اطلاعات مورد نظر هر یک از آن ها در دسترس باشد.

۴- جزء شرکت‌های تولیدی باشند لذا مؤسسات مالی، بانک، سرمایه گذاری، بیمه و هلدینگ ها به دلیل ماهیت متفاوت آن ها در نمونه در نظر گرفته نمی شوند.

پس از در نظر گرفتن محدودیت های فوق، ۹۰ شرکت در یک بازه زمانی ۸ ساله در چارچوب ۷۲۰ سال-شرکت به عنوان نمونه انتخاب گردید.

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای آزمون فرضیات از مدل رگرسیونی زیر استفاده شده است:

$$Em_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 INST_{i,t} + \beta_2 AUDCOM_{i,t} + \beta_3 BIG_{i,t} + \beta_4 IND_OWN_{i,t} + \beta_5 BOARD_IND_{i,t} + \beta_6 CON_OWN_{i,t} + \beta_7 LEV_{i,t} + \beta_8 MB_{i,t} + \beta_9 SIZE_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

متغیرهای پژوهش

متغیر، چیزی است که می تواند مقدار آن تغییر کند و ارزش های عددی گوناگونی را بپذیرد و واریانس (پراکندگی) داشته باشد، بنابراین هرچیز که وجود دارد یک متغیر است که پژوهشگر ویژگی های آن را می تواند مشاهده، کنترل یا در آن ها دخالت کند (هومن۱۳۷۳، ۱۱۳). متغیر می تواند از یک فرد به فرد دیگر یا از یک مشاهده به مشاهده دیگر مقدارهای گوناگونی را اختیار کند و اعداد و ارزش هایی به آن نسبت داده شود.

تمامی متغیرهای این تحقیق بصورت سالانه محاسبه گردیده‌اند و مقطع زمانی محاسبه آن ها روز پایانی سال‌های شمسی دوره تحقیق بوده است.

متغیرهای تحقیق به سه دسته تقسیم می‌شوند:

متغیرهای مستقل ۲- متغیرهای وابسته ۳- متغیرهای کنترلی

متغیرهای مستقل

INST_OWN: نسبت مالکیت سهامداران نهادی به کل سهامداران

AUDCOM: بیانگر حضور یا عدم حضور کمیته حسابرسی میباشد که با متغیر مجازی به صورت صفر و یک نشان داده میشود در صورت حضور کمیته حسابرسی عدد یک و در صورت عدم حضور عدد صفر به آن تعلق میگیرد(به دلیل عدم تعریف گزینه ای مشخص برای در نظر گرفتن و محاسبه استقلال کمیته حسابرسی حضور این کمیته نشاندهنده استقلال آن نیز می باشد)

BIG: اگر حسابرس سازمان حسابرسی باشد عدد یک و در غیر اینصورت صفر خواهد بود

IND_OWN: نسبت مالکیت مدیران مستقل به کل سهامداران

BOARD_IND: نسبت مدیران مستقل(مدیران غیر موظف) به کل اعضای هیات مدیره

CON_OWN: تمرکز مالکیت که به وسیله شاخص هرفیندال هیرشمن[1]به دست می آید. هر اندازه که این شاخص بیشتر باشد، بیانگر تمرکز بیشتر و حضور تعداد اندکی سهامدار عمده در ساختار مالکیت شرکت است و برعکس به دلیل این که برخی از شرکت‌های مورد بررسی، میزان مالکیت کمتر از ۵ درصد را در گزارش های مالی خود افشا نکرده اند بنابراین، با توجه به کم اهمیت بودن درصدهای کمتر از ۵

[1] . Herfindahl-Hirschman Index

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

درصد و در راستای همگن شدن نحوه اندازه گیری در خصوص همه شرکت‌ها، درصد مالکیت بزرگتر و مساوی ۵ درصد در محاسبه فرمول ها لحاظ شدند (نمازی و ابراهیمی، ۱۳۹۲). شاخص هرفیندال هیرشمن از طریق فرمول زیر اندازه گیری شده است.

$$\mathbf{HHI} = \sum_{\mathbf{i=1}}^{\mathbf{Nj}} (\mathbf{SHARE_{i,j}})^2$$

در این رابطه $\mathbf{SHARE_{i,j}}$ درصد سهام تحت تملک سهامدار **i** در شرکت **j** است.

متغیر وابسته:

مدیریت سود ($\mathbf{EM_{i,t}}$): در پژوهش حاضر اقلام تعهدی اختیاری به عنوان شاخص مدیریت سود مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد. در این تحقیق برای محاسبه اقلام تعهدی اختیاری از مدل جونز استفاده گردیده است.

$$TACC_{it} /A_{t-1} = \beta_0 + \beta_1\ 1/A_{t-1} + \beta_2\ \Delta REV/A_{t-1} + \beta_3\ PPE\ /A_{t-1} + \varepsilon_{it}$$
$$TACC_{it} = NI_{it} - OCF_{it}$$

$\mathbf{TACC_{it}}$= کل اقلام تعهدی شرکت **i** در سال **t**

$\mathbf{NI_{it}}$= سود خالص قبل از اقلام غیرمترقبه شرکت **i** در سال **t**

$\mathbf{OCF_{it}}$ = گردش وجوه نقد عملیاتی شرکت **i** در سال **t**

$\mathbf{1/A_{t-1}}$= تقسیم عدد یک بر جمع کل دارایی های ابتدای سال

$\mathbf{\Delta REV}$ = تغییرات کل درآمد فروش سال جاری نسبت به سال قبل

PPE = جمع دارایی های ثابت (اموال، ماشین آلات و تجهیزات) به صورت خالص (پس از کسر استهلاک انباشته)

$\boldsymbol{\varepsilon}$ = نشان دهنده مقادیر خطای مدل

بعد از محاسبه کل اقلام تعهدی، اقلام تعهدی غیراختیاری را از کل اقلام تعهدی کسر می کنیم تا اقلام تعهدی اختیاری به دست آید.

$$\mathbf{NDA_t = \beta_1\ 1/A_{t-1} + \beta_2\ \Delta REV/A_{t-1} + \beta_3\ PPE\ /A_{t-1}}$$

$\mathbf{NDA_t}$ = اقلام تعهدی غیراختیاری

در این تحقیق مدیریت سود به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است که از طریق مدل جونز تعدیل شده محاسبه شده است، مثبت یا منفی بدست آمده در این آیتم به معنی استفاده از رویه حداکثر سازی یا حداقل سازی سود میباشد

در واقع مثبت بودن این عدد مربوط به زمانی است که اقلام تعهدی واقعی بیش از اقلام تعدی پیش بینی شده باشد و از رویه حداکثر سازی سود بهره برده اند.

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

در رابطه با منفی بودن این آیتم میتوان بدین صورت تحلیل کرد که اقلام تعهدی واقعی کمتر از اقلام تعهدی پیش بینی شده بوده است و حداقل سازی سود مورد استفاده بوده است.

متغیرهای کنترلی

اهرم مالی ($\mathbf{LEV_{i,t}}$): بیانگر میزان استفاده از بدهی ها در ساختار سرمایه شرکت است که از طریق تقسیم کل بدهی ها در پایان دوره مالی هر سال به حقوق صاحبان سهام در پایان دوره مالی همان سال به دست می‌آید.

ارزش بازار ($\mathbf{MB_{i,t}}$): از طریق نسبت ارزش بازار حقوق صاحبان سهام به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام محاسبه می گردد.

اندازه شرکت ($\mathbf{SIZE_{i,t}}$): اندازه شرکت که از طریق لگاریتم طبیعی جمع دارایی های هر شرکت اندازه‌گیری می‌شود. برای محاسبه متغیر اندازه، از معیارهایی چون میزان دارایی‌ها، میزان فروش، ارزش بازار سهام و غیره استفاده می شود. در این تحقیق از لگاریتم طبیعی جمع دارایی های شرکت به عنوان شاخص سنجش اندازه شرکت استفاده شده است.

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی

به منظور شناخت بهتر ماهیت جامعه ای که در پژوهش مورد مطالعه قرار گرفته است و آشنایی بیشتر با متغیرهای پژوهش، قبل از تجزیه و تحلیل داده های آماری، لازم است این داده ها توصیف شود. همچنین توصیف آماری داده‌ها، گامی در جهت تشخیص الگوی حاکم برآن ها و پایه ای برای تبیین روابط بین متغیرهایی است که در پژوهش به کار می رود. جدول(۱) آماره‌های توصیفی متغیرهای تحقیق را در طی دوره مورد بررسی (۱۳۸۷-۱۳۹۴) نشان می‌دهد. آمار توصیفی متغیرهای تحقیق که با استفاده از داده‌های شرکت‌ها طی دوره آزمون اندازه‌گیری شده‌اند، شامل میانگین، میانه، انحراف معیار، کمینه و بیشینه ارائه گردیده است.

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

جدول(۱) آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر های پژوهش	نماد	تعداد مشاهدات	میانگین	میانه	بیشینه	کمینه	انحراف معیار
نسبت مالکیت سهامداران نهادی به کل سهامداران	INST OWN	۷۲۰	۰/۲۱۵	۰/۱۸۰	۰/۴۸۴	۰/۰۰۰۰۱۸	۰/۰۹۷
حضور کمیته حسابرسی	AUDCOM	۷۲۰	۰/۰۸۴	۰	۱	۰	۰/۲۷۷
وضعیت حسابرس	BIG	۷۲۰	۰/۲۸۷	۰	۱	۰	۰/۴۵۳
نسبت مالکیت مدیران مستقل به کل سهامداران	IND OWN	۷۲۰	۰/۱۸۷	۰/۱۶۶	۰/۴۹۰	۰/۰۰۱	۰/۱۲۰
استقلال هیات مدیره	BOARD IND	۷۲۰	۰/۶۴۴	۰/۶	۰/۸۳	۰/۲	۰/۱۵۳
تمرکز مالکیت	OWN	۷۲۰	۰/۳۱۵۵	۰/۲۹۸	۰/۹۸	۰/۰۰۵	۰/۳۱۸
اهرم مالی	LEV	۷۲۰	۰/۴۲۷	۰/۳۳۸	۱۷/۹۲۰	-۲۲/۷۲۱۹	۱/۸۵۲۴
نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری	MB	۷۲۰	۲/۳۴۴۴	۱/۹۰۴۶	۱۸/۸۹۹۹	-۳۱/۹۱۲۴	۵/۲۲۶۶
اندازه شرکت	SIZE	۷۲۰	۱۴/۱۲۰۵	۱۳/۷۷۶۷	۱۹/۱۰۶۲	۱۰/۰۳۱۲	۱/۶۷۷۱
مدیریت سود	EM	۷۲۰	-۰/۰۴۳	-۰/۰۶۱	۱/۴۸۶	-۱/۲۳۷	۰/۳۴۰۶

میانگین، اصلی ترین و مهم ترین شاخص مرکزی به شمار می آید که نشان دهنده نقطه تعادل و مرکز ثقل توزیع است. میانه نقطه ای است که یک نمونه را به دو قسمت مساوی تقسیم می نماید. همان‌طور که در جدول شماره (۱) مشاهده می شود، بین میانگین و میانه متغیرها اختلاف چندانی وجود ندارد که نشان دهنده کیفیت مناسب آنها می باشد. اختلاف کمینه و بیشینه بیانگر دامنه مناسب برای استفاده از متغیرهاست. به طور کلی، معیارهای پراکندگی، معیارهایی هستند که پراکندگی مشاهدات را حول میانگین بررسی و مقایسه می نمایند. یکی از مهم ترین معیارهای پراکندگی، انحراف معیار می باشد.

آزمون پایایی متغیرها

پایایی متغیرهای پژوهش، به این معنی است که میانگین و واریانس متغیرها در طول زمان و کوواریانس متغیرها بین سال‌های مختلف ثابت بوده است. در نتیجه، استفاده از این متغیرها در مدل، باعث به وجود آمدن رگرسیون کاذب نمی‌شود. عدم پایایی متغیرهای مورد استفاده در یک مدل می‌تواند موجب

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

رگرسیون کاذب و در نتیجه استنباطهای آماری غلط شود. بنابراین در این قسمت به بررسی ایستایی یا پایایی متغیرهای پژوهش پرداخته شد. به منظور بررسی پایایی، از آزمون ایم، پسران و شین (۱۹۹۷) استفاده شد. نتایج این آزمون در جدول(۲)نشان داده شده است. در این آزمون فرضیه صفر و فرضیه مقابل نیز بصورت زیر می باشند:

H_0: ریشه واحد وجود دارد و متغیر مورد نظر مانا نیست

H_1: ریشه واحد وجود ندارد و متغیر مورد نظر مانا است

جدول(۲) آزمون پایایی متغیرها

متغیرهای پژوهش	نماد	سطح معناداری
نسبت مالکیت سهامداران نهادی به کل سهامداران	INST OWN	۰/۰۰۰۰
حضور کمیته حسابرسی	AUDCOM	۰/۰۰۰۰
وضعیت حسابرس	BIG	۰/۰۰۰۰
نسبت مالکیت مدیران مستقل به کل سهامداران	IND OWN	۰/۰۰۰۰
استقلال هیات مدیره	BOARD IND	۰/۰۰۰۰
تمرکز مالکیت	CON OWN	۰/۰۰۰۰
مدیریت سود	EM	۰/۰۰۰۰
اهرم مالی	LEV	۰/۰۰۰۰
نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری	MB	۰/۰۰۰۲
اندازه شرکت	SIZE	۰/۰۰۰۱

پس از محاسبه این آماره، چنانچه سطح معنی داری آماره مورد نظر از سطح خطای قابل تحمل کمتر باشد (**prob<0. 05**)، فرضیه H_0 رد می شود و فرضیه H_1 پذیرفته می شود، به عبارت دیگر توزیع مربوط به متغیر مورد نظر پایا خواهد بود. با توجه به نتایج آزمون **IPS** چون مقدار **prob** برای تمامی متغیرها کمتر از ۰/۰۵ است، در نتیجه متغیرهای پژوهش در طی دوره پژوهش در سطح پایا می‌باشند.

آزمون فروض کلاسیک رگرسیون

پیش از برازش مدل‌های رگرسیون لازم است ابتدا مفروضات رگرسیون خطی مورد آزمون قرار گیرد.

آزمون استقلال خطاها

یکی از مفروضات کلاسیک رگرسیون تحت عنوان عدم خود همبستگی بین جملات خطا یا همبستگی سریالی مطرح شده است. یعنی، بین مقادیر خطا همبستگی و ترتیب خاصی وجود نداشته باشد و طی زمان

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

به طور منظم تغییر نکند. روش مرسوم برای بررسی وجود یا عدم وجود خود همبستگی بین مقادیر خطا آزمون دوربین واتسون[1] است. چنانچه مقدار آماره **DW** به عدد ۲ نزدیک باشد (بین۱/۵ تا ۲/۵)، نشان دهنده عدم وجود خود همبستگی بین مقادیر خطا می‌باشد. مقدار آماره دوربین واتسون طبق جدول(۳) نشان می‌دهد خطاها از یکدیگر مستقل هستند و بین خطاها خود همبستگی وجود ندارد و فرض همبستگی بین خطاها رد می‌شود و می‌توان از رگرسیون استفاده کرد.

جدول(۳) آزمون خودهمبستگی

فرضیه	آماره دوربین واتسون	نتیجه
اول	۱. ۶۹۴۷	عدم خود همبستگی
دوم	۱. ۷۲۴۶	عدم خود همبستگی
سوم	۱. ۷۰۷۵	عدم خود همبستگی
چهارم	۱. ۶۹۳۴	عدم خود همبستگی
پنجم	۱. ۶۹۶۹	عدم خود همبستگی
ششم	۱. ۶۹۳۲	عدم خود همبستگی

ناهمسانی واریانس ها

یکی از موضوعات مهمّی که در اقتصاد سنجی به آن برخورد می‌کنیم موضوع واریانس ناهمسانی است. واریانس ناهمسانی به این معناست که در تخمین مدل رگرسیون مقادیر جملات خطا دارای واریانس های نابرابر هستند. به منظور برآورد واریانس ناهمسانی در این تحقیق از آزمون وایت[2] استفاده شده است. فرض صفر در این آزمون همسان بودن واریانس خطاها است و فرض مخالف ناهمسان بودن واریانس خطاها است:

H_0: واریانس خطاها با هم برابرند

H_1: واریانس خطاها باهم برابر نیستند

چنانچه سطح معنی داری (**prob**) بزرگتر از ۰/۰۵ باشد نشان دهنده همسان بودن واریانس خطاها است. به سخن دیگر فرض **H_1** رد و فرض **H_0** پذیرفته می شود. در صورتی که مقدار **prob** محاسبه شده از ۰/۰۵ کوچکتر باشد فرض **H_0** رد و فرض **H_1** پذیرفته می شود، یعنی واریانس خطاها با هم برابر نیستند.

نتایج حاصل از آزمون وایت (آماره **F**) در جدول (۴) آورده شده است.

[1] **Durbin watson**
[1] **. White**

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

جدول(٤) نتایج تحلیل همسانی و ناهمسانی واریانس ها

فرضیه	آماره وایت	سطح معناداری	نتیجه
اول	۲۱۵۸ .۲	۰۱۲۳ .۰	وجود ناهمسانی واریانس
دوم	۲۸۴۴ .۲	۰۰۹۶ .۰	وجود ناهمسانی واریانس
سوم	۸۰۸۳ .۲	۰۰۱۴ .۰	وجود ناهمسانی واریانس
چهارم	۳۵۲۸ .۱	۱۷۰۹ .۰	همسانی واریانس
پنجم	۳۵۹۸ .۰	۸۳۷۲ .۰	همسانی واریانس
ششم	۷۹۲ .۰	۶۷۸۵ .۰	همسانی واریانس

نتایج نشان دهنده این است که آماره **F** مدل های اول تا سوم در سطح خطای ۰/۰۵ معنادار هستند در نتیجه فرضیه صفر مبنی بر عدم وجود ناهمسانی واریانس خطاها در بین داده های مدل در سطح خطای ۵٪ رد می‌شود. به همین دلیل نمی‌توان از مدل رگرسیون حداقل مربعات معمولی[۳](**OLS**) استفاده نمود. در این حالت برای رفع ناهمسانی واریانس در مقادیر خطا، تخمین مدل به روش حداقل مربعات تعمیم یافته[۴] (**GLS**) انجام گردیده است. آماره **F** مدل های چهارم تا ششم در سطح خطای ۰/۰۵ معنادار نیستند در نتیجه فرضیه صفر مبنی بر عدم وجود ناهمسانی واریانس خطاها در بین داده های مدل در سطح خطای ۵٪ تأیید می‌شود. به همین دلیل می‌توان از مدل رگرسیون حداقل مربعات معمولی (**OLS**) استفاده نمود.

آزمون تشخیص مدل چاو و هاسمن

ابتدا برای تعیین نوع توزیع داده ها (داده های تابلویی در مقابل داده های تلفیقی)، از آزمون چاو و آماره **F**لیمر استفاده شده است. فرضیه های آماری این آزمون به شرح زیر است:

H_0: Pooled Data
H_1: Panel Data

چنانچه احتمال آماره آزمون مذکور، کمتر از ۵٪ باشد، نوع توزیع داده‌های پژوهش از نوع تابلویی بوده و می‌بایست، به منظور انتخاب روش اثرات ثابت[۵]در برابر اثرات تصادفی[۶] از آزمون هاسمن[۷]استفاده گردد. در صورتی که نتایج آزمون **F**لیمر، استفاده از داده‌های تلفیقی را تأیید نماید (احتمال آماره آزمون مذکور، بیشتر از ۵٪ باشد)، نیازی به استفاده از آزمون هاسمن نمی‌باشد. فرضیه های آماری آزمون هاسمن به صورت زیر می باشد:

---

[1] . Ordinary Least Squares
[1] . Generalized Least Squares
[1] . Fixed Effect
[1] . Random Effect
[1] . Hausman Test

[3]
[4]
[5]
[6]
[7]

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

H_0: Random Effect
H_1: Fixed Effect

چنانچه احتمال آماره آزمون هاسمن بالاتر از ۵٪ باشد، فرض صفر رد نمی شود و مدل اثرات تصادفی برای برآورد مدل مناسب خواهد بود. اما، در صورتی که احتمال آماره آزمون هاسمن کمتر از ۵٪ باشد، فرض صفر رد شده و لذا، مدل اثرات ثابت برای برآورد مدل انتخاب می شود.

مطابق آنچه که در جدول(۵) دیده می شود، نتیجه آزمون چاو نشان می دهد که احتمال آماره **F**لیمر، کمتر از ۵٪ است، بنابراین برای آزمون این مدل، داده ها به صورت تابلویی مورد استفاده قرار می گیرند. در ادامه در جدول شماره (۶)با اجرای آزمون هاسمن، ضرورت استفاده از روش اثرات ثابت یا تصادفی، بررسی می گردد.

جدول(۵) نتایج آزمون چاو

فرضیه	آماره **t**	سطح معناداری	نتیجه آزمون
اول	۲. ۰۹۹۷	۰. ۰۰۰۰	توزیع داده ها تابلویی
دوم	۲. ۲۸۳۶	۰. ۰۰۰۰	توزیع داده ها تابلویی
سوم	۲. ۲۲۰۴	۰. ۰۰۰۰	توزیع داده ها تابلویی
چهارم	۲. ۱۴۸۴	۰. ۰۰۰۰	توزیع داده ها تابلویی
پنجم	۲. ۲۲۵۶	۰. ۰۰۰۰	توزیع داده ها تابلویی
ششم	۲. ۲۱۸۶	۰. ۰۰۰۰	توزیع داده ها تابلویی

جدول (٦) نتایج آزمون هاسمن

فرضیه	آماره کای اسکوئر	سطح معناداری	نتیجه آزمون
اول	۵۱. ۴۳۱۳	۰. ۰۰۰۰	استفاده از مدل اثرات ثابت
دوم	۶۶. ۷۵۵۱	۰. ۰۰۰۰	استفاده از مدل اثرات ثابت
سوم	۶۴. ۲۱۵۱	۰. ۰۰۰۰	استفاده از مدل اثرات ثابت
چهارم	۳. ۰۷۵۱	۰. ۵۴۵۳	استفاده از مدل اثرات تصادفی
پنجم	۲. ۸۲۲۱	۰. ۵۸۸۰	استفاده از مدل اثرات تصادفی
ششم	۲. ۱۴۲۷	۰. ۷۰۹۵	استفاده از مدل اثرات تصادفی

با توجه به جدول شماره(۶) سطح معناداری آماره هاسمن برای مدل های اول تا سوم کمتر از ۵٪ می‌باشد، لذا فرض صفر رد شده و مدل اثرات ثابت**fixed** برای برآورد مدل انتخاب می گردد. سطح معناداری آماره هاسمن برای مدل های چهارم تا ششم بالاتر از ۵٪ می‌باشد، لذا فرض صفر تأیید شده و مدل اثرات تصادفی **random** برای برآورد مدل انتخاب می گردد.

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

آزمون فرضیه‌های پژوهش

آزمون فرضیه اول

فرضیه اول به صورت زیر تبیین می گردد:

بین میزان مالکیت سهامداران نهادی و مدیریت سود ارتباط معناداری وجود دارد.

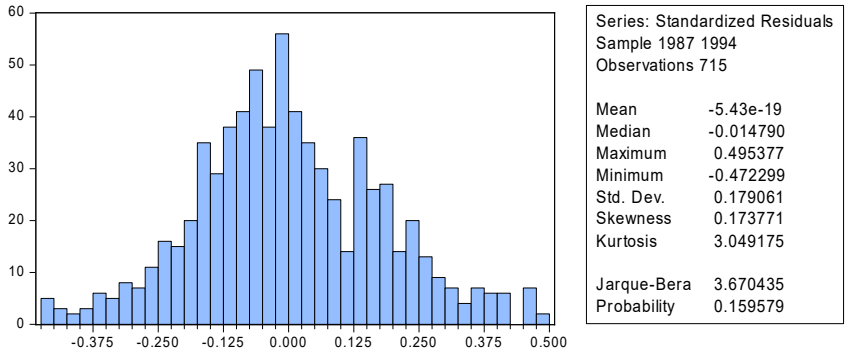
نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول با استفاده از روش **EGLS** در جدول (۷) ارائه شده است.

جدول (۷) نتایج آزمون فرضیه اول

متغیر	ضرایب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
C	-1/23127	0/056463	-21/8068	0
INST_OWN	-0/03492	0/019753	-1/76796	0/0776
LEV	0/028984	0/072006	0/402522	0/6874
MB	0/438557	0/01294	33/89121	0
SIZE	-0/595	0/026327	-22/6006	0
ضریب تعیین		0/963282	آماره F	150/0202
ضریب تعیین تعدیل شده		0/956861	سطح معناداری آماره F	0

همان طور که در جدول بالا نیز قابل مشاهده است، با توجه به آماره **F** بدست آمده و همچنین سطح معناداری آن، می‌توان بیان کرد که در سطح اطمینان ۹۹ درصد در کل مدل از معناداری بالایی برخوردار است. در خصوص متغیر مستقل و توجه به سطح معناداری آن، می‌توان بیان کرد که ارتباط مشخص و معناداری بین سهام در اختیار سهامداران نهادی با مدیریت سود وجود ندارد.

نمودار جملات اخلال مدل نیز در شکل (۱) ارائه شده است. توضیح اینکه نتیجه آزمون جارک- برا نشانگر نرمال بودن جملات اخلال است.

شکل(۱) نمودار پراکندگی جملات اخلال

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

آزمون فرضیه دوم

فرضیه دوم به صورت زیر تبیین می گردد:

بین حضور کمیته حسابرسی و مدیریت سود ارتباط معناداری وجود دارد.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم با استفاده از روش **EGLS** در جدول(۸) ارائه شده است.

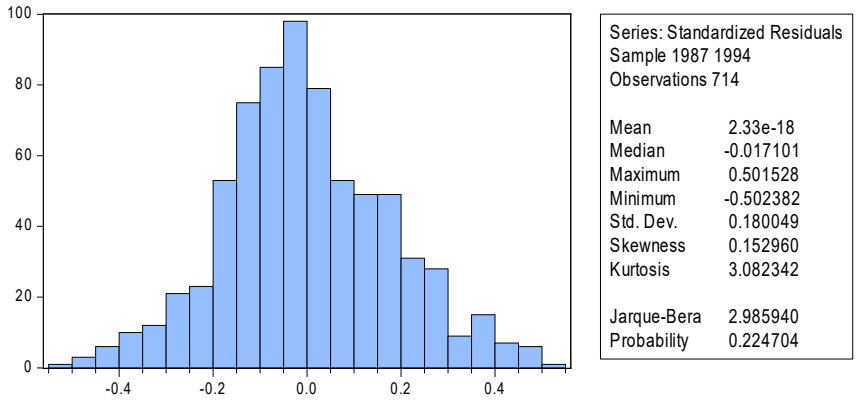
جدول (۸) نتایج آزمون فرضیه دوم

متغیر	ضرایب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
C	-1/31412	0/058606	-22/423	0
AUDCOM	-0/03788	0/009032	-4/19365	0
LEV	0/021646	0/072781	0/297409	0/7663
MB	0/438416	0/013253	33/07932	0
SIZE	-0/58422	0/026523	-22/0267	0
ضریب تعیین		0/964124	آماره F	153/6781
ضریب تعیین تعدیل شده		0/957851	سطح معناداری آماره F	0

همان طور که در جدول بالا نیز قابل مشاهده است، با توجه به آماره **F** بدست آمده و همچنین سطح معناداری آن، می‌توان بیان کرد که در سطح اطمینان ۹۹ درصد در کل مدل از معناداری بالایی برخوردار است. ضریب بدست آمده برای متغیر (**AUDCOM**) که برابر (۰/۰۳۷۸۸-) می باشد و همچنین سطح معناداری آن که برابر (۰) می‌باشد، می‌توان بیان کرد که ارتباط مشخص معکوس و معناداری بین حضور و بهره مندی از کمیته حسابرسی با مدیریت سود وجود دارد، با این تفاسیر میتوان نتیجه گرفت که این فرضیه قبول می‌شود.

نمودار جملات اخلال مدل نیز در شکل (۲) ارائه شده است. توضیح اینکه نتیجه آزمون جارک- برا نشانگر نرمال بودن جملات اخلال است.

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

شکل(۲) نمودار پراکندگی جملات اخلال

آزمون فرضیه سوم

فرضیه سوم به صورت زیر تبیین می گردد:

بین اندازه حسابرس و مدیریت سود ارتباط معناداری وجود دارد.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه سوم با استفاده از روش **EGLS** در جدول (۹) ارائه شده است

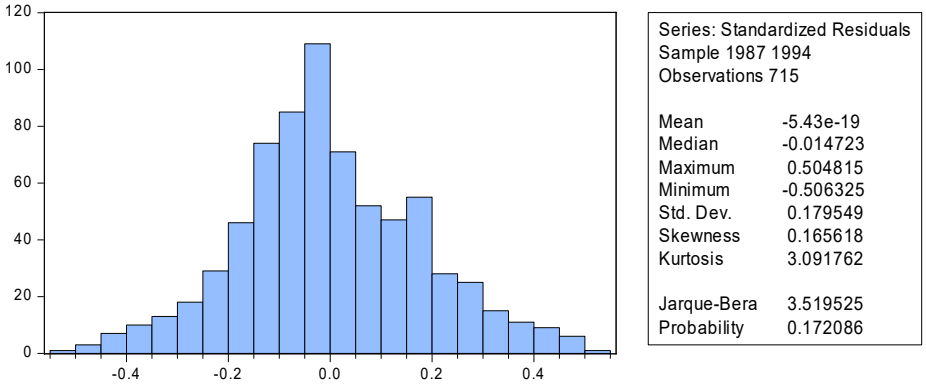
جدول(۹) نتایج آزمون فرضیه سوم

متغیر	ضرایب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
C	-1/25129	0/055524	-22/5359	0
BIG	-0/01106	0/005009	-2/20734	0/0277
LEV	0/01347	0/074312	0/181266	0/8562
MB	0/440108	0/013017	33/81009	0
SIZE	-0/59221	0/026522	-22/3295	0
ضریب تعیین		0/962639	آماره F	147/3421
ضریب تعیین تعدیل شده		0/956106	سطح معناداری آماره F	0

همان طور که در جدول بالا نیز قابل مشاهده است، با توجه به آماره **F** بدست آمده و همچنین سطح معناداری آن، می‌توان بیان کرد که در سطح اطمینان ۹۹ درصد در کل مدل از معناداری بالایی برخوردار است و با توجه به سطح معناداری آن که برابر (۰/۰۲۷۷) می‌باشد، می‌توان بیان کرد که ارتباط مشخص و معناداری بین استفاده از سازمان حسابرسی به عنوان حسابرس با مدیریت سود وجود دارد، با این تحلیل میتوان نتیجه گرفت که فرضیه قبول می‌شود.

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

نمودار جملات اخلال مدل نیز در شکل (۳) ارائه شده است. توضیح اینکه نتیجه آزمون جارک- برا نشانگر نرمال بودن جملات اخلال است.

شکل(۳) نمودار پراکندگی جملات اخلال

آزمون فرضیه چهارم

فرضیه چهارم به صورت زیر تبیین می گردد:

بین میزان مالکیت مدیران مستقل و مدیریت سود ارتباط معناداری وجود دارد.

جدول (۱۰) نتایج آزمون فرضیه چهارم

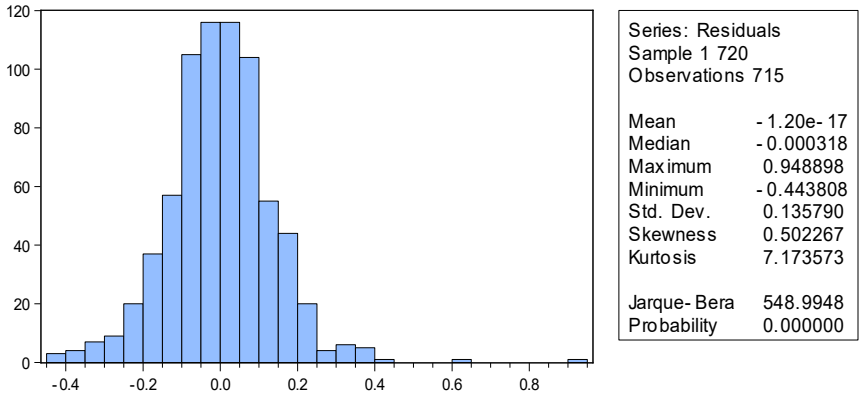
متغیر	ضرایب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
C	-1/26195	0/05429	-23/2444	0
IND_OWN	0/100421	0/010123	9/919841	0
LEV	0/06821	0/047175	1/44589	0/1487
MB	0/424257	0/011831	35/8607	0
SIZE	-0/59945	0/023396	-25/6213	0
ضریب تعیین		0/96977	آماره F	183/4483
ضریب تعیین تعدیل شده		0/964484	سطح معناداری آماره F	0

همان طور که در جدول بالا نیز قابل مشاهده است، با توجه به آماره **F** بدست آمده و همچنین سطح معناداری آن (۰)، می‌توان بیان کرد که در سطح اطمینان ۹۹ درصد در کل مدل از معناداری بالایی

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

برخوردار است و با عنایت به سطح معناداری متغیر مستقل میتوان نتیجه گرفت که ارتباط معناداری بین سهام در اختیار مدیران مستقل با مدیریت سود وجود دارد

نمودار جملات اخلال مدل نیز در شکل(۴) ارائه شده است. توضیح اینکه گرچه نتیجه آزمون جارک- برا نشانگر عدم نرمال بودن جملات اخلال است، نمودار مقادیر آن دارای پراکندگی مشابه توزیع نرمال است و لذا مشکل جدی از این بابت وجود ندارد.

شکل (٤) نمودار پراکندگی جملات اخلال

آزمون فرضیه پنجم

فرضیه پنجم به صورت زیر تبیین می گردد:

بین استقلال اعضای هیات مدیره و مدیریت سود ارتباط معناداری وجود دارد.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه پنجم جدول (۱۱) ارائه شده است.

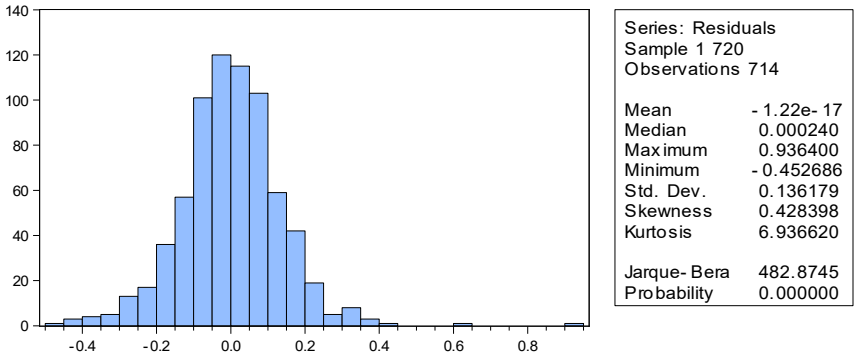
جدول (۱۱) نتایج آزمون فرضیه پنجم

متغیر	ضرایب	خطای استاندارد	آماره t	سطح معناداری
C	-1/27774	0/055406	-23/06155	0
BOARD_IND	0/024207	0/01229	1/969599	0/0494
LEV	0/029017	0/072097	0/402477	0/6875
MB	0/43222	0/012952	33/37195	0
SIZE	-0/58939	0/026745	-22/03717	0
ضریب تعیین		0/962633	آماره F	147/3165
ضریب تعیین تعدیل شده		0/956099	سطح معناداری آماره F	۰/۰۰۰۰

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

با عنایت به آماره **F** بدست آمده و همچنین سطح معناداری آن، می‌توان بیان کرد که در سطح اطمینان ۹۹ درصد کل مدل از معناداری بالایی برخوردار است و با توجه به سطح معناداری و آماره **t** متغیر مستقل **BOARD _IND** ارتباط معناداری بین استقلال هیات مدیره و مدیریت سود وجود دارد، در نتیجه فرضیه قبول میشود.

نمودار جملات اخلال مدل نیز در شکل (۵) ارائه شده است. توضیح اینکه گرچه نتیجه آزمون جارک- برا نشانگر عدم نرمال بودن جملات اخلال است، نمودار مقادیر آن دارای پراکندگی مشابه توزیع نرمال است و لذا مشکل جدی از این بابت وجود ندارد.

شکل (۵) نمودار پراکندگی جملات اخلال

آزمون فرضیه ششم

فرضیه ششم به صورت زیر تبیین می گردد:

بین میزان تمرکز مالکیت و مدیریت سود ارتباط معناداری وجود دارد.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه ششم در جدول (۱۲) ارائه شده است.

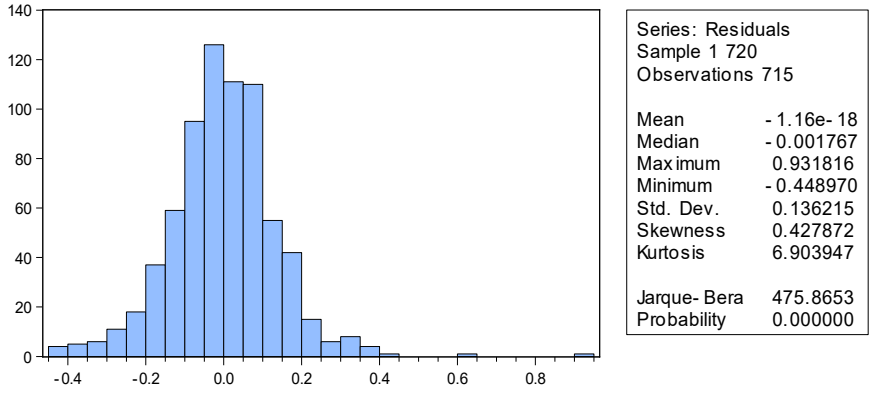
جدول (۱۲) نتایج آزمون فرضیه ششم

متغیر	ضرایب	خطای استاندارد	آماره **t**	سطح معناداری
C	-۰/۱۲۵۴	۰/۰۶۰۸	-۲/۰۶۳۳	۰/۰۳۹۵
OWN	۰/۰۴۹۸	۰/۰۳۴۲	۱/۴۵۵۱	۰/۱۴۶۱
LEV	-۰/۰۰۲۸	۰/۰۰۲۹	-۰/۹۷۰۶	۰/۳۳۲۱
MB	-۰/۰۰۲۴	۰/۰۰۱۰	-۲/۳۴۱۵	۰/۰۱۹۵
SIZE	۰/۰۰۸	۰/۰۰۴	۱/۹۹۹	۰/۰۴۵۹
ضریب تعیین		۰/۳۴	آماره **F**	۲/۶۵۷۹
ضریب تعیین تعدیل شده		۰/۲۶	سطح معناداری آماره **F**	۰/۰۳۱۹

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

با توجه به نتایج جدول شماره (۱۲)، از آنجایی که آماره **t** متغیر تمرکز مالکیت برابر ۱/۴۵۵۱ می باشد و سطح معناداری آن بزرگتر از ۰/۰۵ است، ارتباط معناداری بین میزان تمرکز مالکیت و مدیریت سود ارتباط معناداری وجود ندارد. به این ترتیب، فرضیه تحقیق، مورد تأیید قرار نمی گیرد.

نمودار جملات اخلال مدل نیز در شکل(۶) ارائه شده است. توضیح اینکه گرچه نتیجه آزمون جارک- برا نشانگر عدم نرمال بودن جملات اخلال است، نمودار مقادیر آن دارای پراکندگی مشابه توزیع نرمال است و لذا مشکل جدی از این بابت وجود ندارد.

شکل(٦) نمودار پراکندگی جملات اخلال

بحث و نتیجه گیری

متغیر مستقل راهبری شرکتی که ارتباط آن با مدیریت سود از طریق متغیرهایی همچون استقلال هیات مدیره، وضعیت حسابرس (درصورتی که حسابرس سازمان حسابرسی باشد به عنوان یک نهاد حسابرسی قابل اعتماد و معتبر شناخته شود)، حضور و بهره برداری از کمیته حسابرسی و چند متغیر دیگر اندازه گیری میشود. متغیر مستقل دیگر تمرکز مالکیت بوده است.

متغیر وابسته به کار رفته در این تحقیق مدیریت سود میباشد که متشکل و تاثیر یافته از آیتم های بسیاری همچون مجموع اقلام تعهدی، مجموع دارایی های ابتدای دوره، تغییرات در فروش، تغییرات در مطالبات، ارزش ناخالص دارایی ها و نهایتا نسبت درآمد خالص شرکت به کل دارایی ابتدای دوره می باشد.

نهایتا طبق آنچه که در تحقیق بیان شد و طبق تحلیل های انجام شده ارتباط این اجزا بصورت مشخص بیان گردید.

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

پیشنهادات کاربردی پژوهش

یافته های این تحقیق در راستای این موضوع می باشد که توجه به استقلال هیات مدیره و بهره برداری از کمیته حسابرسی به عنوان مرجعی قابل اطمینان و کنترل کننده و توجه به سهام در اختیار افرادی که دارای حق رای هستند همچون مدیران مستقل به چه میزان میتواند بر مبحث مدیریت سود تاثیرگذار باشد.

نتایج این مطالعه کاربردهایی برای تحلیلگران و سهامداران دارد، زیرا نشان داده شده استراتژی اعتماد به حسابرس مستقل و داخلی و استقرار کمیته ای از حسابرسان در درون مجموعه و توجه به میزان سهام در اختیار مدیرانی که به نحوی دارای اطلاعاتی بیش از سایر سرمایه گذاران هستند تا چه اندازه میتواند موثر و مفید واقع شود. پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی برای محاسبه اقلام تعهدی از سایر مقیاس‌ها و مدل‌های موجود استفاده و نتایج مقایسه شود. در سال های آینده، پژوهش می تواند با استفاده از داده‌های بیشتر و با استفاده از روش شناختی این تحقیق انجام شود تا بر روایی و اعتبار نتایج بیفزاید

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

فهرست منابع و مآخذ

۱-آذر، عادل و منصور، مؤمنی. (۱۳۸۰). آمار وکاربرد آن درمدیریت. انتشارات سمت، جلد دوم.

۲- احدی سرکانی، یاسر. (۱۳۸۵). ارزیابی روابط متقابل رشد اقتصادی با ساختار مالی و ساختار مالکیت شرکت‌های پذیرفته شده دربورس اوراق بهادار تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم وتحقیقات.

۳- اصلانی، علی. (۱۳۸۵). حاکمیت شرکتی وروش های تأمین مالی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم وتحقیقات.

۴- برادران خسرو شاهی، ناصر. (۱۳۸۷). اثر ساختار مالکیت از نظر میزان پراکندگی و تمرکز مالکیت بر عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.

۵- بهاری مقدم، مهدی. (۱۳۸۵). محرک های مؤثر برمدیریت سود. رساله دکتری، دانشگاه علامه طباطبایی.

۶- پورزمانی، زهرا. (۱۳۸۵). حاکمیت شرکتی و پیش بینی ورشکستگی شرکت‌ها . رساله دکتری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم وتحقیقات

۷- ثقفی، علی و کاوه نادری کروندان. (۱۳۹۰) محافظه کاری در گزارشگری مالی: مقایسه دیدگاه منافع قراردادی با دیدگاه تحریف اطلاعات. پژوهشهای تجربی حسابداری مالی، شماره ۲، ص ص ۲۹، ۹

۸- جلالی، فاطمه. (۱۳۸۷). حاکمیت شرکتی و حرفه حسابداری. حسابدار، شماره ۱۹۶.

۹- حساس یگانه، یحیی. (۱۳۸۴). فلسفه حسابرسی. انتشارات علمی فرهنگی.

۱۰- حساس یگانه، یحیی و امیر، پوریانسب. (۱۳۸۴). نقش سرمایه گذاران نهادی درحاکمیت شرکتی. حسابدار، شماره ۱۶۴.

۱۱- حساس یگانه، یحیی. (۱۳۸۴). سیستم های حاکمیت شرکتی. حسابدار، شماره ۱۶۹.

۱۲- حساس یگانه، یحیی و رافیک باغومیان . (۱۳۸۵). نقش هیأت مدیره در حاکمیت شرکتی. حسابدار، ۱۷۳.

۱۳- حساس یگانه، یحیی و مرتضی معیری. (۱۳۸۷). حاکمیت شرکتی، حسابرسی و کمیته حسابرسی. حسابدار، شماره ۲۰۰.

۱۴- حساس یگانه، یحیی و هادی، هاشمی. (۱۳۸۷). مرور مبانی و مدل های مختلف حاکمیت شرکتی. حسابدار، شماره ۲۰۱.

۱۵- حساس یگانه، یحیی و همکاران. (۱۳۸۷). بررسی رابطه بین سرمایه گذاران نهادی وارزش شرکت . بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۵۲.

۱۶- خاکی، غلامرضا. (۱۳۸۶). روش تحقیق با رویکردی به پایان نامه نویسی. انتشارات بازتاب.

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

17- Basu. S; 1997, the conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings, Journal of Accounting and Economics. PP 24,337-

18- Beaver, W. H. , and S. G. Ryan. 2000. Bias and lags in book value and their effects on the ability of the book-to-market ratio to predict book return on equity. Journal of Accounting Research 38 (1): 127-148 .

19- Beaver, W. and Ryan, S. (2004), "Conditional and Unconditional Conservatism: Concepts and Modeling ", Working paper, Review of Accounting Studies Conference .

20-Chung, R. , Firth, M. and Kim, J. B. (2005) Earnings Management, Surplus Free Cash Flow, and External Monitoring, Journal of Business Research, 58, 766 –776 .

21- Chung,R. ,Firth,M. and J. Kim. (2002)"Institutional Ownership and Opportunistic Eamings Management". Journal Corporate Finance, Volume 8,pp:29-48

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]

[Downloaded from mail.jnraims.ir on 2026-11-19]